

Aakkoset kehityksen avain

Kieli on ihmisten sopimuksenvarainen äännesymbolien järjestelmä. Se on ensisijaisesti puhetta, mutta kirjoitetussa kielessä sitä muunnetaan luettavaksi. Kirjoitus on pysyvää. Lukija voi palata siihen uudestaan ja uudestaan, jos merkitys ei ole heti selvä. Tämä ei ole mahdollista puheella, joka on ohimenevää ja lyhytaikaista. Puhutun kielen historian katsotaan alkaneeksi kirjoitetun kielen synnystä.

Teksti ja kuvat: Harri

Kirjoitetun kielen katsotaan syntyneen nuolenpääkirjoituksena sumerilaisten toimesta Mesopotamiassa 5400 vuotta sitten, jolloin siinä ei ollut nykykäsityksen mukaisia kirjaimia, vaan merkit edustivat äännettä tai kokonaista sanaa, minkä vuoksi se oli helposti muokattavissa eri kieliin. Arkeologisten todisteiden perusteella nuolenpääkirjoitusta käytettiin vielä ajanlaskun alun tienoilla noin 15 eri kielen kulttuurissa. Aluksi sitä kirjoitettiin oikealta vasemmalle pystysuoraan, mutta ajan mittaan kirjoitus muuttui vasemmalta oikealle vaakasuoraan.

Aakkosten varhaishistoria

Egyptissä kehitettiin 4700 vuotta sitten 22 hieroglyfiä kuvaamaan yksittäisiä konsonantteja ja yksi

hieroglyfi, jota käytettiin kuvaamaan sanan alkua tai sanan viimeistä vokaalia. Hieroglyfejä käytettiin koko-

Kielen olennaisina
mekanismeina
pidetään maailman
jaottelemista ja
nimeämistä.

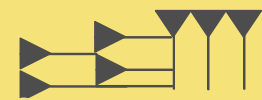
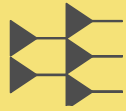
naista sanaa kuvaavien kirjoitusmerkkien (logogrammien) ääntämisohjeina, kuvaamaan taivutusmuotoja ja myöhemmin kuvaamaan myös lainasanoja. Se ei ollut kuitenkaan puhtaasti kirjoitusjärjestelmä, vaikka se olikin luonteeltaan aakkosmainen.

Ensimmäinen varsinainen aakkosto kehittyi noin 4000 vuotta sitten ja sitä käytettiin

kuvaamaan seemiläisten työläisten käyttämää kieltä. Seuraavien viiden vuosisadan aikana aakkosto levisi pohjoiseen, ja kaikki nykyisin käytetyt aakkostot pohjautuvat joko suoraan tai epäsuorasti siihen. Useiden vaiheiden jälkeen lopulta siirryttiin nykymuotoiseen aakkoskirjoitukseen noin 2000 vuotta sitten.

RISTO-NIMI ERI AIKAKAUSINA

Nuolenpäkirjoitus (5200 vuotta sitten)

Hieroglyfi (4700 vuotta sitten)

Proto-sinai (3750 vuotta sitten)

Foinikialainen (3000 vuotta sitten)

Vanha Latina (2500 vuotta sitten)

Roman (2000 vuotta sitten)

Kieli jumalten ääninä

Yhdysvaltalainen psykologi Julian Jaynes (1920-1997) tunnetaan parhaiten vuonna 1976 ilmestyneestä teoksestaan "The Origin of Consciousness in the Breakdown of the Bicameral Mind". Siinä hän väittää, että muinaisajan ihmisiltä puuttui tietoisuus käsitteen nykyisessä merkityksessä. Jaynes määritteli tietoisuudeksi sen, mitä filosofit nimittävät "metatietoisuudeksi", jossa tulemme tietoisiksi tietoisuudesta itsestään. Tällä tasolla olemme kykeneväisiä havainnoimaan omaa toimintaamme, ajatteluamme ja kehollisia reaktioitamme.

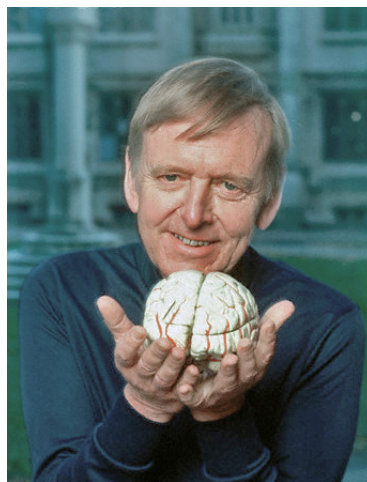
Jaynesin mukaan muinaiset ihmiset eivät vielä 3000 vuotta sitten pohdiskelleet asioita tavalla, joka olisi osoittanut metatietoisuutta, ja he toimivat automaattisten, tiedostamattomien käyttäytymismallien mukaisesti. Metatietoisuuden sijasta ihmisten

käyttäytymistä hallitsi tuolloin se, mitä Jaynes nimitti "kaksikamariseksi mieleksi". Kun totuttu tapa ei riittänyt ratkaisemaan, miten uusissa tilanteissa piti toimia ja päätöstilanne aiheutti stressiä,

hermoston toimintaa "hallitsevassa", vasemmassa aivopuoliskossa ilmeni kuuloaistin hallusinaatio, joka oli peräisin niin sanotusta "hiljaisesta", oikean aivopuoliskon ohimolohkosta, mutta jota pidettiin päällikön tai jumalan äänenä, ja jota välittömästi ja kyselemättä toteltiin.

Jaynes väitti, että oli olemassa geneettinen perusta sellaisille hallusinaatioille meissä kaikissa, josta syntyi kaksikamarisen mielen perusta. Se luultavasti kehittyi ihmisen perimäksi myöhään pleistoseenikaudella, joka päättyi 11 500 vuotta sitten. Pleistoseenikaudelle olivat ominaisia toistuvat jää-

kaudet ja ihmisen nopea evoluutio, sekä aivan lopussa myös kiihtyvä kivilautinen kulttuurikehitys ja maanviljelyksen ensivaiheet.

Kieleen perustuva tietoisuus

Jaynesin mukaan Lähi-idässä kaksikamarinen sivilisaatio sai alkunsa noin 12 000 vuotta sitten. Tämä ajoitus näkyy Mesopotamian todisteissa, joissa kaksikamarisen mielen hajoaminen 3200 vuotta sitten näytti jo melko selvältä.

Siviilisaatioiden kasvun kriittinen kynnys ylittyi 2500 vuotta sitten, jolloin länsimaisen maailman ihmisen tietoisuus muuttui suullisesta heimokehiksestä suurelta osin kirjoitetuksi ja abstraktiksi. Tätä muutosta on kutsuttu itsetietoisuuden syntymiseksi. Länsimaisessa tähän syntymään vaikutti myös aakkosten kreikkalainen versio, sillä kuuluisin filosofi Platon vaikutti samaan aikaan, aakkoston levitessä nopeasti muinaisessa Kreikassa. Hän esitteli olemisen perimmäistä olemusta, ihmisen irtaantumista aistimaailmasta. Maailman abstraktisin lukutaitotyökalu (kreikkalaiset aakkoset) ja maailman abstraktisin ja ruumiittomin filosofia (Platonin teoria ideoista) kukoivat tuolloin samaan aikaan.

Jaynes tutki tietoisuutta monien vuosien ajan, tajuten, että kieli on välttämätöntä introspektiiviselle tietoisuudelle, ja hän kuvaa prosessia, jolla metaforinen kieli luo sisäisen ”mielentilan”. Tämä kieleen perustu-

va tietoisuus opittiin vasta kaksikamarisen mielen hajoamisen jälkeen. Tuska siitä, ettei tiennyt mitä tehdä jumalien menetyksen aiheuttamassa kaaoksessa loi sosiaaliset olosuhteet, jotka saattoivat johtaa uuden mentaliteetin keksimiseen vanhan tilalle. Se johti moniin käytäntöihin, joita kutsumme nykyään uskonnollisiksi, ja jotka olivat pyrkimyksiä palata jumalten kadonneisiin ääniin, kuten rukous, uskonnollinen palvonta ja ennustamiset, jotka toimivat uusina tapoina palata jumalien ohjeisiin

yksinkertaisen analogian perusteella. Tuona aikakautena nykyiset pääuskonnot saivat alkunsa.

Englanninkieliset lähteet:

World History, Khan Academy ja Julian Jaynes Society

Kieli on
tietoisuuden
tulkki. Kielemme
rajat ovat
maailmamme
rajoja.

PÄÄUSKONTOJEN SYNTY

